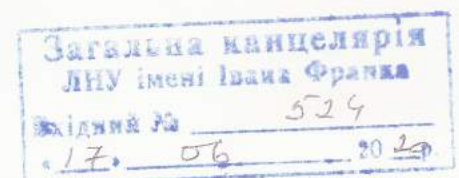

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Рижої Уляни Василівни

«Лінгвальне вираження оповідної перспективи в сучасній британській художній літературі (структурно-семантичний та функційний аналіз)»
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.02.04 – германські мови

Дисертаційна праця У.В. Рижої присвячена розгляду структурно-семантичних та функційних особливостей оповідної перспективи (точки зору) у англійськомовних художніх прозових текстах нежанру *misery lit* із позицій комунікативно-прагматичної парадигми сучасного мовознавства та постмодерністської поетики.

Антропоцентрична спрямованість сучасних лінгвістичних розвідок на людину як суб'єкт комунікативної діяльності обґрунтовує необхідність розгляду явища оповідної перспективи (точки зору) в художній літературі у руслі комунікативно-прагматичних тенденцій. Художня література – це особливий спосіб пізнання та осягнення суб'єктом навколишньої дійсності. Точка зору, з одного боку, – це перцептивна і концептуальна позиція, з якої подаються наративні ситуації й події (Prince G.A., 1988), своєрідний ракурс, з якого сприймається текстуальна інформація читачем (як твердить дисертантка на ст. 229), а з іншого боку, – текстова категорія, яка визначає структуру тексту у планах змісту та вираження (Тураєва З.Я., 1983). Погоджуємося з авторкою, що у дослідженні оповідної перспективи в сучасній британській художній літературі «центральною є прагматичний підхід, який дає змогу проникнути у структурно-функційні процеси текстотворення та з'ясувати ефективність матеріалу, окреслити характер формованого текстом впливу і визначити роль певних його компонентів» (ст.82).

Актуальність цього дослідження пояснюється жанровою специфікою художніх прозових текстів новітнього літературного жанру *misery lit*. Автобіографічні твори, у яких у формі рефлексій та зізнань автори описують труднощі, випробовування та травми пережиті в період їхнього дитинства (зокрема насильство в сім'ї, злидні, жорстокість, сексуальні домагання, алкоголічну та наркотичну залежність), привертають до себе увагу переосмисленням та новим трактуванням філософських, політичних та естетичних засад сучасної цивілізації крізь призму історичного досвіду, що теж засвідчує суспільну вагомість та актуальність цього дослідження.

Праця має міждисциплінарний характер, відображає тісні зв'язки сучасної лінгвістики з іншими науками, адже здійснена на перетині гуманітарних наук, передусім лінгвістики, літературознавства, культурології, філософії, психології, соціології.

Дисертація У.В. Рижої є своєчасним відгуком на потреби сучасного мовознавства. Будучи виконаною в руслі пріоритетної сьогодні функційної проблематики, вона вирізняється своєю ґрунтовністю та комплексністю. Багатоаспектний, системний розгляд поняття точка зору, а також відсутність комплексного дослідження цього феномену в англійськомовних художніх прозових текстах нежанру *misery lit* у площині сучасної антропоцентрично спрямованої комунікативно-прагматичної парадигми зумовлюють **актуальність** цієї праці. Зосереджуючи свою увагу на «значущості точки зору, як втілення постмодерного романного композиційного поліфонізму суб'єктів текстової комунікації» (ст. 22), рецензована праця до певної міри спрямована на заповнення епістемічної лакуни.

Об'єктом дослідження в опонованій дисертації є оповідна перспектива (точка зору) в англійськомовних художніх прозових текстах нежанру *misery lit* (ст. 23). **Предмет** дослідження – структурні, семантичні, функційні аспекти лінгвального вираження оповідної

перспективи в англійськомовних художніх прозових текстах нежанру *misery lit* (ст. 23).

Матеріалом дисертаційного дослідження У.В. Рижої стали 2897 контекстуалізованих фрагментів оповідної перспективи, відібрані з текстів 10 романів нежанру *misery lit* британських письменників ХХІ ст. Значний обсяг вибірки забезпечив об'єктивну платформу для науково валідних висновків.

Структура праці відображає логічне та послідовне вирішення поставлених завдань. Дисертація складається з анотацій двома мовами, списку опублікованих праць, вступу, чотирьох розділів, списку використаних джерел (346 позицій, з яких 159 – іноземними мовами) і додатків. Загальний обсяг основного тексту праці – 201 ст.

Перший розділ дисертації присвячений критичному узагальненню проблематики точки зору у колі філологічних дисциплін, передусім лінгвістики, наративної поетики, дискурсної стилістики. Обґрунтовано застосування системного підходу, який інтегрує лінгвістичний і літературознавчий ракурси дослідження точки зору як різнорівневої стратегії наративного викладу в художньому творі сучасної британської художньої літератури, яка реалізується у складній комунікативній взаємодії мовців у реальному та лудичному дискурсному просторі (ст. 67). Дисертантка успішно розкриває полігамну природу точки зору, розглядаючи її з позиції наратора, персонажа, читача та автора-письменника.

У другому розділі дисертації розглянуто методологічну платформу дослідження та описано методику вивчення точки зору художнього постмодерністського прозового тексту. Розкрито антропоцентричну парадигму дослідження, базові засади комунікативно-прагматичного підходу та постмодерністської поетики як провідного принципу наративних досліджень точки зору прозового тексту. Художній дискурс трактується як сукупність змісту і смислів, а також як складний акт

комунікації між адресантом та адресатом, який здійснюється з певною метою. Вдало показано як залучення лінгвопоетичного, лінгвокультурологічного та прагматичного підходів дозволяє реконструювати структурно-семантичні та функційні механізми текстотворення та розкрити особливості формованого текстом ефекту. Дослідниця обґрунтовує вибір матеріалу дослідження, наголошуючи на суспільній актуальності художніх текстів нежанру *misery lit* та на їхній наративній і прагматичній унікальності. Детально описані теоретичні та практичні етапи дослідження, що надає переконливості дослідженню.

У третьому розділі у фокусі уваги наративна структура художнього постмодерністського прозового тексту та структурно-семантичний аспект експлікації точки зору. З опертям на ідею кореляції *суб'єктність – несуб'єктність* викладу (М. Флюдерік) та семіотичну модель Б. Успенського, авторка розкриває семантичні функції точки зору у художніх текстів нежанру *misery lit* та звертає увагу на вплив точки зору на організацію дискурсу, типи зав'язків між ієрархічною організацією наративного тексту та семантичними функціями точки зору. Ретельно проаналізовано особливості реалізації оповідної перспективи в плані фразеології, на просторово-часовому рівні, у психологічній та ідеологічній площині. Цінним є дослідження лінгвальної специфіки контамінації наративної та персонажної точок зору в аналізованих текстах у кожному плані її вираження.

Четвертий розділ праці присвячено розгляду комунікативно-прагматичного аспекту точки зору у структурі постмодерністської нарації прозового тексту. Науково цінним доробком дисертантки є систематизація стратегій авторського викладу. Враховуючи переплітання та синергію оповідних перспектив, виокремлено комунікативні стратегії (спонукальну, зневажальну, безпорадну, протестну) та іллокутивні тактики вибору і вираження точки зору авторами, ґрунтовно проаналізовано специфіку їхньої актуалізації на фразеологічному,

просторово-часовому, психологічному та ідеологічному рівнях. Разом з тим, здійснений лінгво-прагматичний аналіз дав змогу передбачити характер формованого текстом впливу на читача. Цікавими та обґрунтованими є висновки, які авторка робить на основі розгляду модальності про те, що точка зору у художніх творах нежанру *misery lit* є сумішшю авторської, персонажної і нараторської оповідних перспектив, «крізь призму оповідної перспективи персонажа-дитини читач дізнається реальні факти життя нині дорослого автора-письменника» (ст. 226).

Завдяки застосованому у праці інтегральному підходу, значному обсягу фактичного матеріалу дослідження та його лінгвістично грамотній інтерпретації, зроблено оригінальні, нові узагальнені наукові висновки щодо механізмів реалізації оповідної перспективи в британських художніх прозових текстах нежанру *misery lit*. Новизна праці не викликає сумнівів. До безумовних здобутків дисертантки належить запропонований методологічний та термінологічний інвентар опису точки зору у художньому прозовому тексті. *Вперше* розкрито смислові аспекти актуалізації точки зору у англійськомовних художніх текстах нежанру *misery lit* та її роль в архітектоніко-композиційній організації художнього дискурсу. *Вперше* проаналізовано способи компресії і декомпресії інформації через зовнішньотекстову та внутрішньотекстову точки зору в досліджуваних текстах. *Вперше* систематизовано стратегії і тактики перспективізації точки зору нежанру *misery lit*.

Варто підкреслити високий теоретико-методологічний рівень виконаного дослідження. У дисертації У.В. Рижої здійснено всебічний розгляд предмета дослідження, праця має чітку і логічну структуру, результати дослідження переконливо проілюстровані прикладами.

З усього цього випливає теоретичне й практичне значення дисертації. Її практична цінність зумовлюється можливістю використання отриманих результатів у процесі укладання підручників та викладання курсів з лінгвістики тексту, наратології, стилістики, лінгвопоетики.

Теоретична значущість роботи полягає у тому, що результати дослідження є внеском у згадані вище галузі лінгвістики, передусім вони поглиблюють знання про феномен та функції оповідної перспективи у художньому тексті (передусім постмодерністському).

Разом з тим, дослідження У.В. Рижої сприяє подальшим науковим розвідкам та розширює методологічну базу зазначених дисциплін. Дисертація не тільки заповнює епістемічні прогалини у вивченні британської літератури страждання та явища точки зору у світлі сучасних наукових парадигм, але й накреслює вельми перспективні напрями подальших наукових ініціатив.

Усе зазначене вище дозволяє кваліфікувати кандидатську дисертацію У.В. Рижої як серйозну наукову працю, яка відповідає сучасному рівню наукових знань та викликам лінгвістичних досліджень. Підкреслюючи беззаперечну актуальність теми, новизну та обґрунтованість висновків, належний науковий рівень виконання, варто все ж таки вказати на деякі моменти, які потребують додаткового роз'яснення.

1) Беручи до уваги багаторівневість наративної структури художніх текстів нежанру *misery lit*, чи можна визначити межі між дискурсними стратегіями наратора та персонажів?

2) У праці оповідна перспектива розглядається як позатекстова та внутрішньотекстова. Виокремлені, відповідно до типів комунікативних ситуацій (ст. 166), комунікативні стратегії (спонукання, зневаги, розпуки та протесту) є стратегіями внутрішньотекстової оповідної перспективи. Як вибудовується позатекстова перспектива?

3) Як розмежовує дисертантка поняття наративні засоби, прийоми, тактики і техніки (ст. 165). Що авторка розуміє під твердженням іллокутивна тактика, чи усі тактики перспективізації точки зору є іллокутивними?

4) Варто було б подати у праці результати кількісного аналізу та статистичних обрахунків (ці методи заявлені у праці на ст. 97), зокрема як

коментар до загальних фраз «широкий спектр вживання» (ст. 149), «періодично вживається» (ст. 149), «найчастіше», «випадки вживання [...] не є поодинокими» (ст. 160), «значно рідше» (ст. 192, 225) тощо. Результати здійснених у праці кількісних підрахунків дали б змогу чітко відобразити специфіку *misery lit* як нежанру літературної автобіографії. Використання діаграм і таблиць допомогло б унаочнити та графічно візуалізувати дослідження.

Висловлені зауваження не впливають на загальне позитивне враження від праці і не стосуються ані висновків, ані концептуальних положень праці, яка за своєю проблематикою, змістом і структурою відповідає ustalеним стандартам написання кандидатських дисертацій. Достовірність результатів дослідження забезпечується опрацюванням достатньої кількості спеціальної літератури та репрезентативною вибіркою, застосуванням вдало дібраної методики аналізу емпіричного матеріалу.

Загалом, дисертація У.В. Рижої є самостійною, обґрунтованою та концептуально завершеною науковою працею. Авторка теоретично осмислює те, що напрацьовано зарубіжними і вітчизняними мовознавцями, та пропонує власне бачення актуальної лінгвістичної проблеми, представляючи об'єкт дослідження в абсолютно інноваційному висвітленні.

Отримані у праці результати сприяють усвідомленню актуальних проблем германського мовознавства. Оформлення дисертації відповідає чинним вимогам. Автореферат адекватно відбиває зміст і структуру дисертації, а публікації повністю висвітлюють її зміст.

Дисертаційне дослідження на тему «Лінгвальне вираження оповідної перспективи в сучасній британській художній літературі (структурно-семантичний та функційний аналіз)» повністю відповідає вимогам пп.9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою

КМУ №567 від 24 липня 2013 року, зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ №656 від 18.08.2015 року та №1159 від 30.12.2015 року, а його авторка – Рижа Уляна Василівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики

Національного університету

«Львівська політехніка»

М.П. Ділай

Вчений секретар

Національного університету

«Львівська політехніка»

Р.Б. Брилинський